

УДК 159.923:371.015

DOI: 10.12958/1817-3764-2023-2-12-20

Василенко Олена Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та педагогіки
Хмельницького національного університету,
м. Хмельницький, Україна.
vasilenko.dm@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-4935-0258>

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ДОМАГАНЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК ДІЯЛЬНОСТІ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Загальновідомо, що сучасний ринок праці потребує фахівців, які здатні працювати в колективі та зберігати його виробничу стабільність. З огляду на це постає необхідність якісного покращення системи професійної орієнтації молодого покоління як засобу формування професійних домагань старшокласників. Адже значна частина випускників шкіл не має чітких життєвих орієнтацій і перспектив, переживає почуття розгубленості та невпевненості в собі. Інші обирають майбутні професії, які, на їхню думку, є престижними і високооплачуваними, але не мають попиту на ринку праці, тому змушені працювати не за фахом. Тому й постає необхідність у з'ясуванні поняття «професійні домагання», визначенні форм і методів формування професійних домагань старшокласників закладів освіти.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідження впливу самооцінки, рівня домагань на розвиток особистості, її здатності до саморегуляції та самовизначення знаходимо у працях О. Буянської (Буянська, 2008), М. Дмитрієвої та Л. Бутузової (Дмитрієва, Бутузова, 2016), Р. Кулакова (Кулаков, 2013), Г. Меднікової (Г. Меднікова, 2002).

Професійна робота як чинник формування професійних домагань і професійного самовизначення старшокласників розглянута у працях О. Василенко (Василенко, 2015; Василенко, Шеремет, 2017), О. Грабчак

(Грабчак, 2012), Н. Зборовської (Зборовська, 2018), Н. Побірченко (Побірченко, 2007), К. Хабрат (Хабрат, 2014).

Проте аналіз наукових праць, присвячених проблемі формування професійних домагань старшокласників свідчить, що натеper не визначеними залишаються сутність і структура поняття «професійні домагання старшокласників», чинники, які впливають на процес формування професійних домагань учнівської молоді, а також форми та методи діяльності практичного психолога щодо формування професійних домагань старшокласників закладів освіти.

Метою статті є розгляд особливостей діяльності практичних психологів закладів освіти з формування професійних домагань старшокласників.

Методологія та методи дослідження. Для реалізації поставленої мети нами був використаний комплекс *методів дослідження*: теоретичні (аналіз, синтез, порівняння й узагальнення наукових джерел із проблеми дослідження); емпіричні (методи опитування, психодіагностичні методики, за допомогою яких визначались рівні сформованості професійних домагань старшокласників); методи кількісної та якісної обробки даних.

Виклад основного матеріалу. Важливим чинником професійного самовизначення особистості виступає дієва система професійної орієнтації, яка за своїм призначенням

є складовою частиною загальнонаціональної системи прогнозування розвитку професійного потенціалу держави. Провідну роль у цьому процесі відіграють професійні домагання старшокласників, їхня адекватність психофізіологічним особливостям особистості учнів.

Поняття «рівень домагань» уперше в наукову літературу було введено німецьким дослідником К. Левіним (Левін, 1976). Домагання особистості, на його думку, є її особистісним утворенням, яке детермінує будь-яку активність, тому визначає не лише поведінку людини в якихось умовах, але і стимулює її до процесів самоформування (Левін, 1976).

Що стосується професійних домагань старшокласників, то О. Грабчак у своїй дисертаційній роботі стверджує, що «<...> професійні домагання є інтеріоризованими, внутрішніми, тобто самодетермінованими елементами структури особистості, стосуються питань професіоналізації людини та визначають спрямованість її активності у професійному самовизначенні» (Грабчак, 2012, с. 8).

Також О. Грабчак установлено наявність тісного взаємозв'язку між самооцінкою особистості та рівнем її домагань, оскільки рівень домагань – це своєрідна настанова людини на вибір цілей, що мають значення для особистості. Він формується на основі оцінки особистістю власних можливостей, успіхів і невдач під час виконання низки завдань різного ступеня складності. Рівень домагань і самооцінка за психодіагностичною інформативністю взаємодоповнюють одне одного, а комплексне дослідження зазначених особистісних характеристик свідчитиме про стан сформованості професійних домагань старшокласників (Грабчак, 2012).

Натомість науковці О. Коханко та М. Скиба звертають увагу на те, що готовність до свідомого вибору професії забезпечує старшокласникам погодження життєвих планів і професійних намірів. Тому важливим питанням є з'ясування спрямованості учнівської молоді, що визначається ними як сукупність стійких мотивів, які орієнтують діяльність

молодої особистості та виявляються в різних сферах її життєдіяльності (Коханко, Скиба, 2007, с. 101).

На підтвердження цієї думки Т. Кравченко зазначає, що для більшості старшокласників професійне самовизначення позначене амбівалентністю мотивів, яка зумовлюється наявністю різних поглядів на оцінку тієї чи тієї професії (близькість до місця проживання, можливість працювати у престижній організації та користуватися додатковими соціальними благами, можливість досягнення високої матеріальної забезпеченості, привабливість зовнішніх атрибутів тощо), що не дає змоги дійти згоди (Кравченко, 2012).

О. Грабчак вважає, що важливим чинником формування професійних домагань старшокласників є профорієнтаційна робота, мета якої – підготовка молодих людей до професійного самовизначення. В основу цієї роботи, на думку дослідниці, має бути покладено бачення особистості не як об'єкта, а як суб'єкта саморозвитку, що виступає як активний учасник діяльності, суть якої полягає в підготовці до професійного самовизначення. За таких умов професійне самовизначення особистості є свідомим і передбачає аналіз суб'єктивних і об'єктивних чинників професіоналізації з наступним вільним, самостійним ухваленням рішення щодо конкретного вибору професійної діяльності (Грабчак, 2012, с. 9).

На думку Н. Зборовської, формуванню професійних домагань старшокласників сприяє також розширення мережі навчальних закладів нового типу (ліцеї, гімназії, коледжі), навчально-виховних комплексів, які створюють умови для розвитку професійних інтересів, здібностей учнів, і, найголовніше, поступовий перехід до профільного навчання. Також в українську шкільну профорієнтаційну роботу варто впроваджувати здобутки європейської системи профорієнтації з формування професійних домагань старшокласників (Зборовська, 2018).

Здійснений нами аналіз наукових джерел із проблеми формування професійних домагань старшокласників показав, що практичним

психологам закладів освіти, перш ніж обирати форми та методи профорієнтаційної роботи, варто проводити діагностику рівнів сформованості професійного самовизначення та професійних домагань учнів старших класів.

Ми провели емпіричне дослідження рівнів сформованості професійного самовизначення та професійних домагань учнів старших класів. До участі в дослідженні було залучено 52 учні 10–11-их класів спеціалізованої загальноосвітньої школи I–III ступенів № 12 м. Хмельницького (далі – СЗОШ № 12). Старшокласники надали свою усну згоду на участь у дослідженні, яке проводилось у вільний від навчання час, без розкриття особистої інформації про його учасників.

У дослідженні були використані такі психодіагностичні методики: опитувальник «Вивчення професійних намірів підлітків», методика «Визначення рівня самооцінки особистості», опитувальник «Визначення статусів професійної ідентичності».

Першою обраною нами методикою став *опитувальник «Вивчення професійних намірів підлітків»* (Зеєр, 1990, с. 26–33). Усі питання цієї методики згруповані за п'ятьма напрямками:

1. Життєві плани досліджуваних.
2. Захоплення та професійні наміри.

3. Знання про професії.
4. Оцінка досліджуваними своєї придатності до професії.

5. Ефективність профорієнтаційної роботи. Результати дослідження рівнів професійного самовизначення в учнів 10-го класу СЗОШ № 12 м. Хмельницького відображені на рисунку 1.

Характеристика результатів проведеного дослідження серед учнів 11-го класу СЗОШ № 12 м. Хмельницького відображена на рисунку 2.

Отже, аналіз отриманих результатів за методикою «Вивчення професійних намірів підлітків» показав, що учні 10-го класу мають нижчі показники рівнів сформованості професійного самовизначення та професійних домагань порівняно з учнями 11-го класу. Але, на жаль, серед учнів випускного класу також наявна значна кількість тих, хто має низькі життєві перспективи, нестійке професійне захоплення та сформовані професійні наміри, а також не володіють чіткими знаннями й уявленнями про майбутню професію, оцінюють власну придатність до професії на досить низькому рівні.

Наступною методикою, використаною нами на етапі діагностичного дослідження,

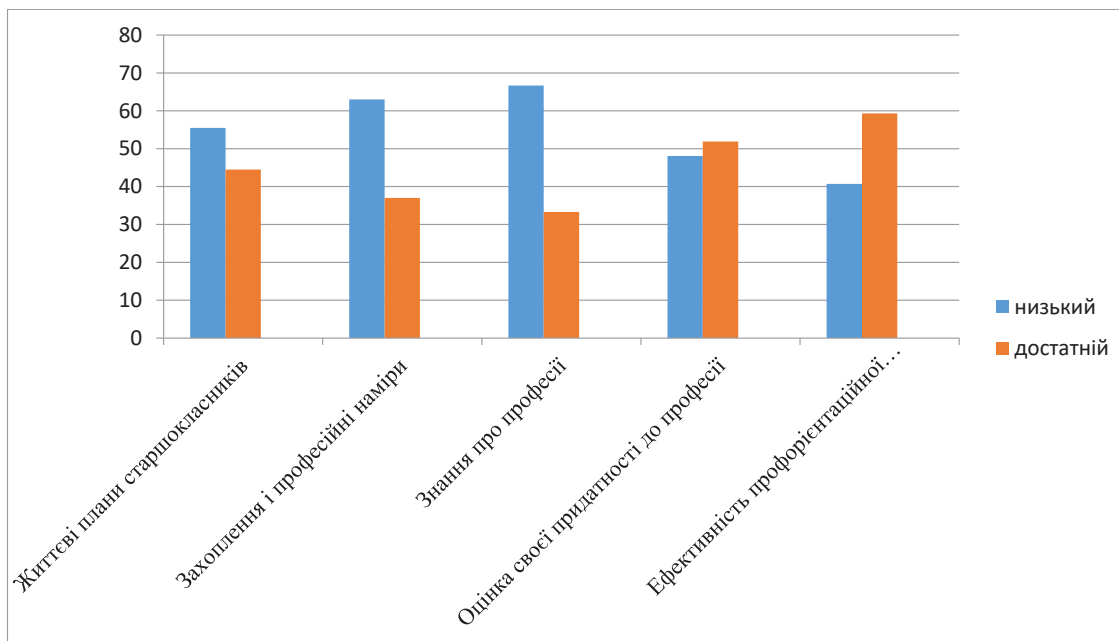

Рис. 1. Результати дослідження професійних намірів учнів 10-го класу СЗОШ № 12

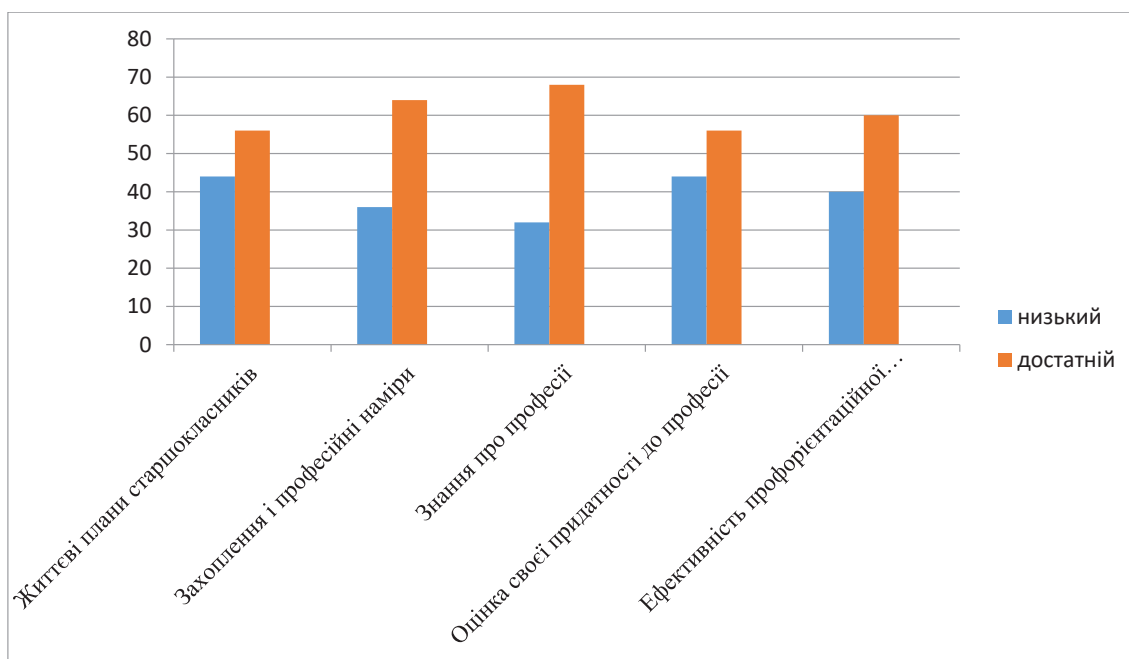

Рис. 2. Результати дослідження професійних намірів учнів 11-го класу СЗОШ № 12

стала методика «Визначення рівня самооцінки особистості» (Шавір, 1998, с. 19–22). За допомогою цієї методики ми дослідили рівні самооцінки старшокласників. Учням пропонувався розглянути 32 судження. Аналіз відповідей дозволив визначити три рівні самооцінки досліджуваних:

1 рівень – високий – говорить про те, що людина зазвичай не обтяжена сумнівами, адекватно реагує на зауваження інших і тверезо оцінює свої дії.

2 рівень – середній – свідчить про те, що людина час від часу відчуває незрозумілу незручність у взаєминах з іншими людьми, нерідко оцінює себе та свої здібності без достатніх на те підстав.

3 рівень – низький – вказує на те, що людина нерідко болісно переносить критичні зауваження на свою адресу, частіше намагається пристосуватися до думки інших людей, сильно страждає від надлишкової сором'язливості.

Результати дослідження рівнів самооцінки учнів 10-го класу СЗОШ № 12 м. Хмельницького демонструє рисунок 3.

Як бачимо з рис. 3, високий рівень самооцінки наявний лише у 5 учнів (18,5%); середній рівень виявився у 8 досліджуваних

(29,6%), а низький рівень самооцінки характерний аж для 14 учнів (29,6%). Ці дані свідчать про те, що більшість досліджуваних намагаються пристосуватися до думки інших людей, є невпевненими в собі та своїх силах, тому обирають майбутню професію не із власних міркувань, а згідно з думкою оточення. На жаль, низька самооцінка не сприяє формуванню в них стійких професійних інтересів, нахилів, домагань.

Результати дослідження рівнів самооцінки учнів 11-го класу СЗОШ № 12 демонструє рисунок 4.

Як видно з рисунка 4, у учнів 11-го класу рівні самооцінки також є невисокими. Так, більшість досліджуваних виявили середній рівень самооцінки (40%), у 36% учнів був діагностований низький рівень самооцінки, лише 24% випускників школи показали високий рівень самооцінки. Наведені дані свідчать про те, що більшість випускників школи не мають чітко сформованих професійних намірів і домагань. У виборі майбутньої професії вони керуються не власними думками та настановами, а думкою інших.

Останньою методикою, використаною в нашому дослідженні, став опитувальник «Визначення статусів професійної

Рис. 3. Результати визначення рівнів самооцінки учнів 10-го класу СЗОШ № 12

Рис. 4. Результати визначення рівнів самооцінки учнів 11-го класу СЗОШ № 12

ідентичності». За допомогою цієї методики ми змогли визначити статус професійної ідентичності, який має чотири характеристики:

1. *Невизначений стан* – характерний для осіб, які не мають професійних цілей і планів і водночас не намагаються їх сформулювати, здобувати варіанти свого професійного розвитку.

2. *Сформована професійна ідентичність* характеризується тим, що підлітки готові зробити усвідомлений вибір подальшого професійного розвитку або вже його зробили, у них

наявна впевненість у правильності ухваленого рішення про їхнє майбутнє.

3. *Мораторій (криза вибору)* – стан, характерний для людини, яка досліджує альтернативні варіанти професійного розвитку й активно намагається вийти із цього стану, ухвалює усвідомлене рішення щодо майбутнього.

4. *Нав'язна професійна ідентичність* – характерна для людини, яка вибрала професію, але зробила це не шляхом самостійних

роздумів, а завдяки зважання на думки батьків або друзів.

Результати діагностики статусів професійної ідентичності учнів 10-го класу СЗОШ № 12 відображені на рисунку 5.

Отже, як видно з рисунку 5, у більшості учнів 10-го класу СЗОШ № 12 відсутня сформованість професійної ідентичності. Натомість їм притаманні нав'язана ідентичність і невизначеність у професійних намірах, уявленнях, домаганнях. Лише незначна кількість учнів виявили впевненість у своєму професійному виборі, керуючись не думкою оточення, а власними роздумами.

Аналіз результатів діагностики статусів професійної ідентичності учнів 11-го класу СЗОШ № 12 відображено на рисунку 6.

Підсумовуючи результати проведеного дослідження за допомогою опитувальника «Визначення статусів професійної ідентичності», можемо зробити висновки про те, що в учнів 10-го класу, на відміну від їхніх колег з 11-го класу, наявні ще досить низькі показники сформованості професійної ідентичності. Вони перебувають на етапі вагань і роздумів, керуючись здебільшого не власними судженнями у виборі майбутньої професії, а думками оточення.

Отже, аналіз результатів проведеного нами емпіричного дослідження показав, що більшість випускників СЗОШ № 12 не мають чітко сформованих професійних уявлень, намірів, домагань. У них відсутні вміння аналізувати свої вчинки, чесне й об'єктивне ставлення до своїх і чужих результатів. Старшокласники ще не цілком зрозуміли, що під час вибору професії та планування власного трудового шляху дуже важливо переконатись в реалістичності своїх домагань. Натомість вони керуються думкою батьків, друзів, однолітків під час вибору майбутньої професії.

З огляду на отримані дані проведеного дослідження, постає необхідність у розробленні та застосуванні дієвих форм і методів роботи практичних психологів закладів освіти з формування професійних домагань старшокласників. На нашу думку, цими формами та методами роботи є профорієнтаційні заняття з елементами тренінгу, у яких вдало поєднані теоретичні засади корекційної та просвітницької роботи із цікавим викладом змісту та тематики занять.

Завдання цих профорієнтаційних занять з елементами тренінгу мають бути такі:

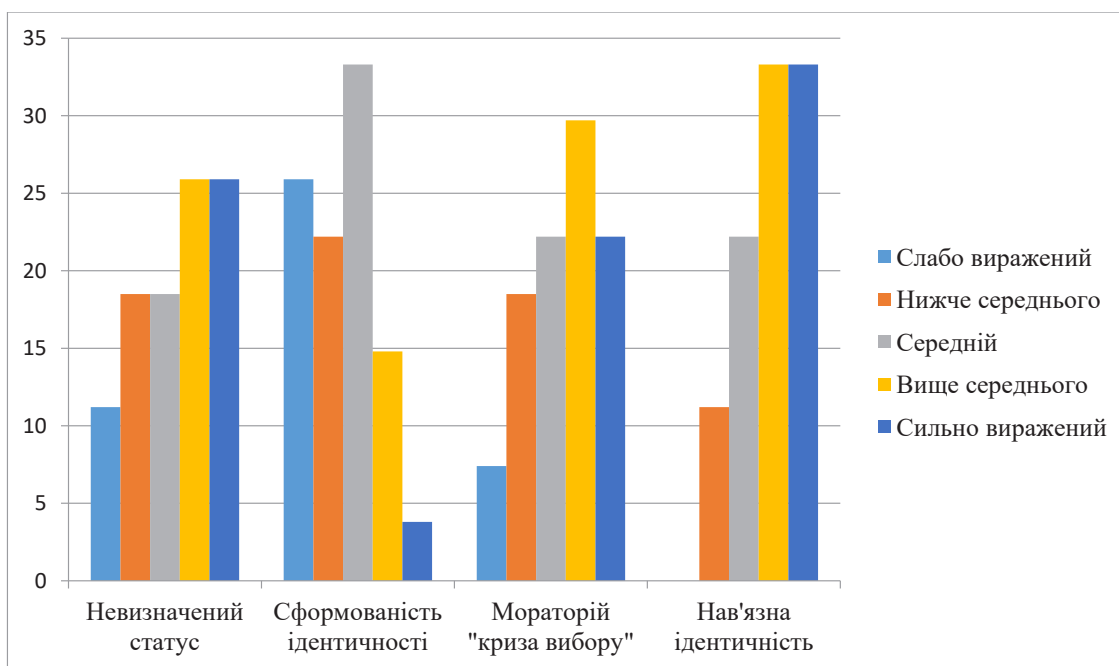

Рис. 5. Результати дослідження статусів професійної ідентичності учнів 10-го класу СЗОШ № 12

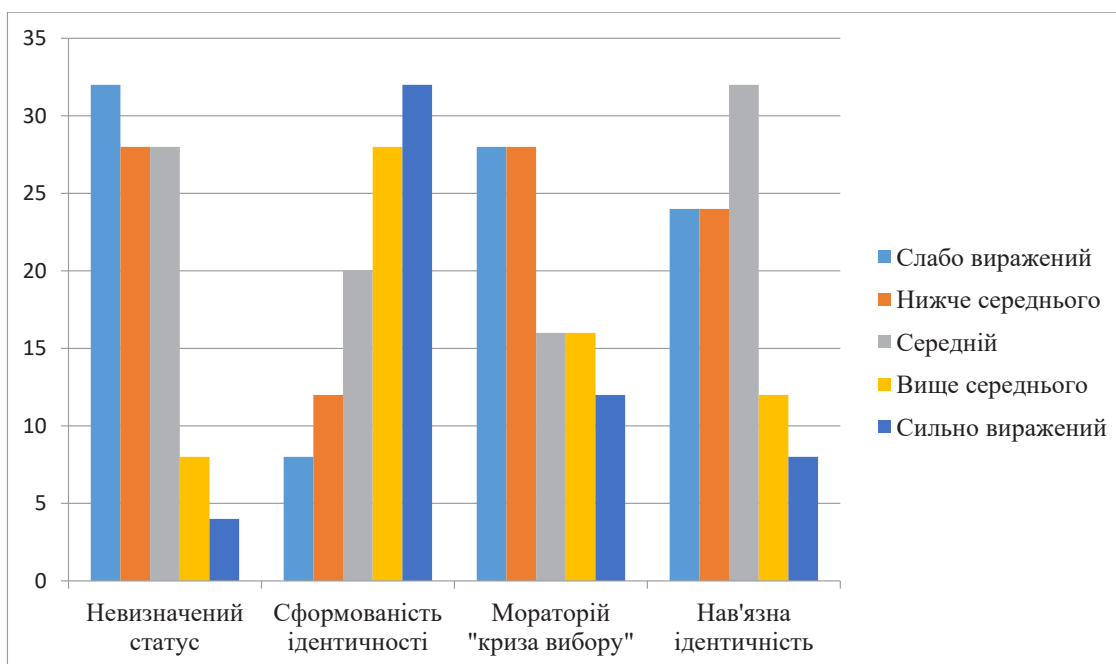

Рис. 6. Результати дослідження статусів професійної ідентичності учнів 11-го класу СЗОШ № 12

1) активізація потреби професійного вибору старшокласниками;

2) усвідомлення ними власних інтересів, здібностей та індивідуально-психологічних особливостей;

3) формування в учнівській молоді спрямованості особистісного самовизначення, побудови своїх життєвих цілей і перспектив;

4) формування соціально цінної особистості старшокласника.

На наш погляд, профорієнтаційні заняття у формі тренінгу повинні складатися з різноманітних форм роботи зі старшокласниками: вправ, ігор, інформаційних повідомлень, мозкових штурмів, розминок, рухливих вправ тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Здійснений нами теоретичний аналіз проблеми формування професійних домагань старшокласників дозволив стверджувати, що професійні домагання є тими внутрішніми орієнтирами, які задають довготривалу спрямованість життєдіяльності, зумовлюють їхній життєвий і професійний вибір, з позиції яких учнівська молодь оцінює себе та соціальні обставини, що впливають на неї. Одним із найголовніших чинників формування професійних нахилів, уявлень, домагань учнів є профорієнтаційна робота

практичних психологів закладів освіти, в основу якої покладено бачення особистості не як об'єкта, а як суб'єкта саморозвитку, що виступає як активний учасник професійного самовизначення.

За результатами проведеного емпіричного дослідження рівнів сформованості професійних домагань старшокласників ми з'ясували, що учні 10–11-их класів СЗОШ № 12 м. Хмельницького мають невисокі показники сформованості професійних домагань, що спричинене наявністю в більшості з них низької самооцінки, несформованої професійної ідентичності, невизначеності у власному професійному майбутньому тощо.

Отримані дані дослідження виявили необхідність у розробленні профорієнтаційних занять у формі тренінгу, завдяки яким, на нашу думку, практичні психологи закладів освіти зможуть значно покращити показники сформованості професійного самовизначення та професійних домагань старшокласників.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі вважаємо розроблення та впровадження програми профорієнтаційних занять у формі тренінгу «Мое професійне майбутнє» у діяльності практичних психологів закладів освіти.

Література

1. Буянська О. Сформованість професійних домагань як чинник вдалого професійного самовизначення особистості. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету. Серія «Соціально-педагогічна»*. 2008. Вип. VIII. С. 13–23.
2. Василенко О. Орієнтири для вибору майбутньої професії випускниками загальноосвітніх шкіл у сучасних умовах. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія «Педагогічні науки»*. 2015. № 2 (4). С. 62–71.
3. Vasylenko O., Sheremet A. Peculiarities of Career Self-Determination of Modern High School Students. *Science and education: Education : Academic Journal of South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky*. 2017. № 4. P. 159–165. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-4-27>.
4. Грабчак О. Формування професійних домагань старшокласників у процесі профорієнтаційної роботи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Вінниця, 2012. 20 с.
5. Дмитрієва М., Бутузова Л. Психологічні особливості самооцінки та рівня домагань старшокласників. *Наука і освіта : науково-практичний журнал Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського. Серія «Педагогіка»*. 2016. № 5. С. 166–170.
6. Зборовська Н. Профорієнтаційна робота як чинник формування професійних домагань старшокласників. *Збірник наукових праць молодих вчених*. 2018. № 2. С. 274–281.
7. Кравченко Т. Вплив батьків на професійне самовизначення старшокласників. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : Збірник наукових праць*. 2012. Вип. 16. Кн. 1. С. 146–147.
8. Кулаков Р. Особливості становлення самооцінки та рівня домагань старшокласників як психологічних детермінант їх професійного самовизначення : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2013. 20 с.
9. Lewin K. *Field Theory in Social Science: Selected Theoretical Papers*. Front Cover. University of Chicago Press, 1976. 346 p.
10. Меднікова Г. Самооцінка та рівень домагань особистості як динамічна система : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Одеса, 2002. 22 с.
11. Побірченко Н. Профорієнтація у школі: нові освітні позиції і програми. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2007. № 38. С. 30–31.
12. Хабрат К. Профорієнтаційна робота у школі. *Психолог*. 2014. № 3–4. С. 52–55.
13. Шавір П. Психологія професійного самовизначення в ранній юності. Київ : Наука, 1998. 307 с.

References

1. Buianska, O. V. (2008). Sformovanist profesiinykh domahan yak chynnyk vdaloho profesiinoho samovyznachennia osobystosti [Formation of professional aspirations as a factor of successful professional self-determination]. *Zbirnyk naukovykh prats Kamianets-Podilskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia "Sotsialno-pedahohichna"* – Collection of scientific works of Kamianets-Podilskiyi State University. *Social and pedagogical series*, VIII, 13–23 [in Ukrainian].
2. Vasylenko, O. (2015). Oriientyry dlia vyboru maibutnoi profesii vypuskykamy zahalnoosvitnykh shkil u suchasnykh umovakh [Guidelines for choosing a future profession by secondary school graduates in modern conditions]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Seriiia "Pedahohichni nauky"* – Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. *Series "Pedagogical sciences"*, 2 (4), 62–71 [in Ukrainian].
3. Vasylenko, O. M., & Sheremet, A. M. (2017). Peculiarities of Career Self-Determination of Modern High School Students. *Science and education: Education : Academic Journal of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky*, 4, 159–165. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-4-27>.
4. Hrabchak, O. V. (2012). Formuvannia profesiinykh domahan starshoklasnykiv u protsesi proforiientatsiinoi roboty [Formation of professional aspirations of high school students in the process of career guidance]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Vinnytsia [in Ukrainian].
5. Dmytriieva, M. D., & Butuzova, L. P. (2016). Psykholohichni osoblyvosti samoostinky ta rivnia domahan starshoklasnykiv [Psychological peculiarities of self-esteem and the level of harassment of high school students]. *Nauka i osvita : nauково-praktychnyi zhurnal Pivdenoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushynskoho. Seriiia "Pedahohika"* – *Science and education : Scientific and Practical Journal of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky. Series "Pedagogy"*, 5, 166–170 [in Ukrainian].
6. Zborovska, N. P. (2018). Proforiientatsiina robota yak chynnyk formuvannia profesiinykh domahan starshoklasnykiv [Vocational guidance as a factor in the formation of professional aspirations of high school students]. *Zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh* – *Collection of scientific works of young scientists*, 2, 274–281 [in Ukrainian].
7. Kravchenko, T. V. (2012). Vplyv batkiv na profesiine samovyznachennia starshoklasnykiv [Influence of parents on professional self-determination of high school students]. *Teoretyko-metodychni problemy*

vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi – Theoretical and methodological problems of education of children and pupils, 16 (1), 146–147 [in Ukrainian].

8. Kulakov, R. S. (2013). Osoblyvosti stanovlennia samoostinky ta rivnia domahan starshoklasnykiv yak psykho-lohichnykh determinant yikh profesiinoho samovyznachennia [Peculiarities of the formation of self-esteem and the level of claims of high school students as psychological determinants of their professional self-determination]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

9. Lewin, K. (1976). *Field Theory in Social Science: Selected Theoretical Papers*. Front Cover. University of Chicago Press.

10. Mednikova, H. I. (2002). Samoostinka ta riven domahan osobystosti yak dynamichna systema [Self-esteem and the level of individual's aspirations as a dynamic system]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Odesa [in Ukrainian].

11. Pobirchenko, N. (2007). Proforiientsiia v shkoli: novi osvichni pozytsii i prohramy [Vocational guidance at school: new educational positions and programs]. *Dyktor shkoly, litseiu, himnazii – Principal of school, lyceum, gymnasium*, 38, 30–31 [in Ukrainian].

12. Khabrat, K. (2014). Proforiientsiina robota u shkoli [Vocational guidance work at school]. *Psykholog – Psychologist*, 3–4, 52–55 [in Ukrainian].

13. Shavir, P. A. (1998). Psykholohiia profesiinoho samovyznachennia v rannii yunosti [Psychology of professional self-determination in early youth]. Kyiv : Nauka [in Ukrainian].

Василенко О. М. Формування професійних домагань старшокласників як важливий складник діяльності практичних психологів закладів освіти

У статті розглянуто проблему діяльності практичних психологів закладів освіти з формування професійних домагань старшокласників. Визначено такі поняття, як «рівень домагань», «професійні домагання старшокласників», «професійна спрямованість». Установлено, що одним із найголовніших чинників формування професійних домагань старшокласників є профорієнтаційна робота практичних психологів закладів освіти, в основу якої покладено бачення особистості не як об'єкта, а як суб'єкта саморозвитку, що виступає як активний учасник професійного самовизначення.

Автором статті проведено емпіричне дослідження рівнів сформованості професійних домагань старшокласників СЗОШ № 12 міста Хмельницького. За результатами дослідження виявлено невисокі показники сформованості професійних домагань старшокласників, низький рівень їхньої самооцінки, не досить сформовану їхню професійну ідентичність, а також невизначеність у власному професійному майбутньому.

Виявлено необхідність у розробленні та впровадженні практичними психологами закладів освіти профорієнтаційних занять для старшокласників у формі тренінгу. Автором статті наголошено на тому, що завдяки застосуванню цих занять практичні психологи закладів освіти зможуть значно покращити показники сформованості професійного самовизначення та професійних домагань старшокласників.

Ключові слова: професійні домагання, професійне самовизначення, старшокласники, практичні психологи, заклади освіти.

Vasylenko O. M. Formation of professional aspirations of high school students as an important component of practical psychologists' activity of educational institutions

The article deals with the problem of activity of practical psychologists of educational institutions on the formation of professional aspirations of high school students. Such concepts as “level of harassment”, “professional harassment of high school students”, “professional orientation” are defined. It has been established that one of the main factors in the formation of professional aspirations of high school students is the career guidance work of practical psychologists of educational institutions, which is based on the vision of the individual not as an object, but as a subject of self-development, acting as an active participant in professional self-determination.

The author of the article conducted an empirical study of the levels of formation of professional aspirations of high school students of Khmelnytskyi specialized secondary school № 12. The results of the study revealed low indicators of the formation of professional aspirations of high school students, low level of their self-esteem, insufficiently formed professional identity, as well as uncertainty in their own professional future.

The need for the development and implementation by practical psychologists of educational institutions of vocational guidance classes for high school students in the form of training was identified. The author of the article emphasizes that due to the application of these classes, practical psychologists of educational institutions will be able to significantly improve the indicators of the formation of professional self-determination and professional aspirations of high school students.

Key words: professional harassment, professional self-determination, high school students, practical psychologists, educational institutions.

